

НАПРЯМ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-555-9-35>

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Омецінська Ірина Ярославівна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет*

Нині підприємства знаходяться в складних умовах функціонування, адже криза в економіці, пандемія COVID-19, війна в Україні призвели до дестабілізації ринкового середовища, зниження рівня ділової активності суб'єктів господарювання, погіршення платоспроможності, підвищення фінансових ризиків діяльності. У таких умовах підприємствам необхідно приділяти значну увагу ефективному управлінню фінансовими ресурсами. Особливе місце в цій системі виділено зобов'язанням, оскільки вони суттєво впливають на рівень ліквідності, платоспроможності та фінансової стабільності суб'єктів господарювання. Обґрунтоване формування й своєчасне виконання зобов'язань дозволяє не лише уникнути надмірного боргового навантаження, а й забезпечити стаке функціонування підприємства навіть за умов ризиків та невизначеності.

Слід відмітити, що станом на 30.06.2025 р. частка зобов'язань у структурі пасивів українських підприємств склала 68,4%, з яких 13,1% довгострокові і 53,1% поточні зобов'язання [1]. Виходячи з цього, зобов'язання виступають важливим джерелом фінансування діяльності суб'єктів господарювання. З іншого боку, значний обсяг позикових коштів призводить до зниження фінансової стійкості та незалежності підприємства.

Формування достовірної та оперативної інформації про зобов'язання є важливим елементом системи управління, так як забезпечуються необхідні дані для прийняття обґрунтованих рішень щодо фінансування діяльності, планування грошових потоків, оцінки ризиків, визначення потреби у зовнішніх джерелах капіталу та оптимізації боргових зобов'язань. Крім того, належне відображення зобов'язань в обліку сприяє підвищенню прозорості фінансової звітності та зміцненню довіри з боку інвесторів та кредиторів.

За міжнародними і національними стандартами бухгалтерського обліку трактування терміну «зобов'язання» майже ідентичні: «заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і

погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди» [2]. При цьому, «зобов'язання, що відображаються в бухгалтерському обліку, мають юридичний та економічний зміст» [3, с. 230].

Для ефективного управління зобов'язання необхідно належним чином групувати. Основним критерієм їх поділу є термін погашення, відповідно до якого зобов'язання поділяють на довготермінові та поточні. Такий підхід дозволяє об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства, забезпечити прозорість у відображенні зобов'язань у звітності, а також здійснювати обґрунтований розрахунок показників ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Попри важливе інформаційне значення поділу зобов'язань на поточні і довготермінові, нині виникає ряд дискусійних моментів, пов'язаних із критеріями їх віднесення до відповідної групи та особливостями відображення у фінансовій звітності. По-перше, в НП(С)БО 11 зобов'язання поділені на «довгострокові, поточні, непередбачені та доходи майбутніх періодів» [4]. Тобто за межі поточних і довготермінових зобов'язань винесені непередбачені зобов'язання та доходи майбутніх періодів. Погоджуємося про доцільність виокремлення непередбачених зобов'язань у зв'язку з неможливістю їх відображення у фінансовій звітності через невідповідність критеріям визнання (існування його залежить від настання певних подій, або непідтверджена необхідність використання ресурсів для його погашення, або неможливість достовірної оцінки). Проте ймовірність визнання такого зобов'язання в подальших періодах існує, тому відповідну інформацію слід відображати у Примітках до річної фінансової звітності з метою забезпечення повноти облікових даних і надання користувачам можливості об'єктивно оцінити платоспроможність, потенційні ризики та фінансову стабільність підприємства. Водночас, на нашу думку, групувати доходи майбутніх періодів окремо від поточних зобов'язань недоречно, оскільки вони є складовою частиною останніх.

По-друге, відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зобов'язання з метою відображення у звітності згруповані за трьома групами: «довгострокові зобов'язання і забезпечення; поточні зобов'язання і забезпечення; зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» [2]. В даному випадку використано інший підхід до групування зобов'язань, ніж в НП(С)БО 11. Попри збереження базового поділу зобов'язань на поточні і довготермінові, винесено за їх межі забезпечення, а також зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття. Доходи майбутніх періодів, на відміну від положень НП(С)БО 11, включено до складу поточних зобов'язань. Така невідповідність у структуруванні зобов'язань в різних нормативних

документах може призвести до спотворення аналітичних показників, помилок у розрахунках фінансових коефіцієнтів, а також до формування користувачами звітності недостовірної інформаційної бази, що ускладнить проведення об'єктивного аналізу та прийняття ефективних управлінських рішень.

По-третє, нині в умовах економічної нестабільності, зумовленою війною в Україні, пандемією COVID-19, світовою економічною кризою, підприємствам на практиці складно чітко визначити термін погашення зобов'язань. Часто трапляються випадки, коли короткотермінові кредити пролонгуються, а довгострокові заборгованості стають поточними. Це ускладнює достовірне відображення інформації в обліку та може призвести до викривлення звітності. У таких умовах особливої актуальності набуває необхідність постійного перегляду реальних зобов'язань підприємства та коригування їх класифікації відповідно до змін фінансово-економічного середовища, що забезпечить достовірність відображення даних у звітності та підвищить якість управлінських рішень.

Таким чином, важливо забезпечити єдність методологічних підходів та узгодженість облікової політики підприємства, щоб інформація про зобов'язання була достовірною, порівнянною та корисною для прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства. Економічна статистика. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом МФУ від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
3. Спіцина Н. В., Кравцова С. В. Зобов'язання: сутність, класифікація, облік. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 2. С. 228–233
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом МФУ від 31.01.2000 р. № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>